

Den maritime næringen på Vestlandet

Nøkkeltall, 2010

Asle Høgestøl

Jostein Ryssevik

ideas2evidence rapport nr. 6:2012

ideas2evidence

Lyngveien 15

N-5101 Eidsvågneset

Norway

Phone: +47 91817197

Fax: +47 55247435

E-mail: post@ideas2evidence.com

Web: www.ideas2evidence.com

Innhold

Innledning.....	3
Den maritime næringen	5
Den maritime klyngen	10
Den marine klyngen	17
Eksport fra maritim næring	24
Sammenligning over tid, 2008-2010	26
Datagrunnlag og beregninger.....	28
Appendiks	35
Findeling av næringer	35
Næringsklynger fordelt på undergrupper	36
NACE-koder: Maritim	38
NACE-koder: Marin.....	38
Kilder:	39

Verdiskaping på Vestlandet

Innledning

Vestlandsrådet har engasjert ideas2evidence for å utarbeide og systematisere nøkkeltall for den maritime næringen på Vestlandet. Inkludert i begrepet maritim næring er den marine klyngen, den maritime klyngen, samt maritimrelatert virksomhet fra petroleumssektoren. Målet for prosjektet har vært å gi Vestlandsrådet og andre relevante aktører et faktagrunnlag for å beskrive størrelsen på næringen på Vestlandet. Det geografiske omfanget for prosjektet er fylkene Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Alle nøkkeltall blir presentert enkeltvis for hvert fylke, i tillegg til Vestlandet som helhet. Begrepsmessig brukes betegnelsene **maritim klynge** og **marin klynge** om de to bestanddelene som utgjør den **maritime næringen**.

Hva vi har gjort:

Vi har beregnet følgende nøkkeltall:

- Antall ansatte
- Omsetning
- Verdiskaping
- Driftsresultat
- Årsresultat
- Antall foretak
- Antall nyetableringer siste fem år
- Eksport

Alle økonomiske tall er, dersom ikke annet er oppgitt, presentert i hele 1000 og er fra regnskapsåret 2010. Verdiskaping defineres som summen av driftsresultatet og lønnskostnadene i foretakene.

Hovedkilden for arbeidet har vært databasen RavnInfo som inneholder oppdaterte regnskapsdata for alle norske selskap hentet fra Brønnøysundregistrene. Basert på denne informasjonen har vi aggregert fra foretaksnivå til næringsnivå. Først og fremst er utvelgelsen av foretak basert på Statistisk Sentralbyrå sine næringskoder (NACE), som alle foretak må registrere seg under. I tillegg har vi gjennomført et stort manuelt arbeid for å komplimentere opplysninger som er hentet på bakgrunn av NACE-kodene.

ideas2evidence har også estimert økonomisk aktivitet på Vestlandet for foretak med hovedkontor utenfor regionen. Disse utregningene er gjort med utgangspunkt i andel ansatte på Vestlandet i forhold til det totale antallet ansatte i foretaket. Denne estimeringsmetoden bygger på en forutsetning om at de økonomiske bidragene fra hver enkelt ansatt er lik uavhengig av hvor den ansatt er lokalisert.

For kunnskap om nyetableringer og eksport, har vi benyttet data fra Statistisk sentralbyrå.

Rapporten presenterer to sett med nøkkeltall. Det første settet, **sammenligningstallene**, er beregnet med utgangspunkt i hvilke NACE-kode det enkelte selskap er registrert på. Disse tallene er direkte sammenlignbare med nøkkeltall fra andre regioner basert på de samme næringsgrensene. Det andre settet, **presisjonstallene**, inkluderer 1) tall for foretak som er registrert på andre NACE-koder enn de som vanligvis inngår i næringsklyngene og 2) estimat for foretak som har hovedkontor utenfor regionen, men som har en betydelig aktivitet på Vestlandet.

Alle metodiske avgjørelser og grep er nøye beskrevet i et eget kapittel mot slutten av rapporten. I tillegg til rapporten har ideas2evidence levert en database med detaljerte data for hvert enkelt foretak, samt en løsning for interaktiv beregning og visualisering av nøkkeltall for utvalgte delnæringer og geografiske områder.

Om næringsklynger

I arbeidet har vi benyttet en klyngetilnærming heller enn en strikt nærings- og bransjetilnærming. Dette betyr at vi har tatt utgangspunkt i næringens verdikjede og inkludert alle aktører som i vesentlig grad har en plass i denne kjeden. I tillegg til kjernevirksomhetene, som opplagt har en plass i klyngen, vil man med et slikt utgangspunkt også inkludere virksomheter som i vesentlig grad lever av å levere utstyr eller tjenester til disse kjernevirksomhetene. Tilsvarende har vi også inkludert virksomheter som er knyttet til distribusjon og salg av kjernevirksomhetenes produksjon, samt andre støtte- og infrastrukturtiltak. Kartleggingen inkluderer derimot ikke FoU-miljøer eller offentlige institusjoner. Teorien om næringsklynger stammer fra den amerikanske professoren Michael Porter ved Harvard Business School. Porter definerer en næringsklynge på denne måten:

“A cluster is a geographically proximate group of interconnected companies and associated institutions in a particular field, linked by commonalities and complementarities” (Porter, 1998).

En næringsklynge er med andre ord satt sammen av geografisk nærliggende bedrifter, som er knyttet sammen gjennom likheter og komplimenterende egenskaper. Gjennom mindre geografiske avstander utløses stordriftsfordeler som en konsekvens av uformelle og formelle samarbeidsavtaler mellom næringsaktørene. Slike stordriftsfordeler vil videre øke sannsynligheten for at næringsklyngen er selvforsterkende (Jakobsen, 2008).

Med utgangspunkt i et slikt perspektiv er det naturlig at enkelte foretak kan ha en rolle innenfor flere klynger. Spesielt gjelder dette tjenesteleverandører som ikke er næringsspesifikke, for eksempel informasjonsteknologi og finanstjenester.

Rapportens innhold

Hovedfokuset i rapporten er først og fremst rettet mot nøkkeltallene. Den maritime næringen er først presentert i sin helhet for Vestlandet og de fire fylkene individuelt. Deretter rettes fokus mot den maritime og marine klyngen enkeltvis. Begge sett med nøkkeltall inkluderes i presentasjonen, men hovedfokus ligger på de manuelt justerte tallene, som vi konsekvent omtaler som **presisjonstall**. Det er disse tallene som gir den nøyaktige beskrivelsen av næringen og klyngenes størrelse i de fire vestlandsfylkene og for regionen som helhet.

I et eget kapittel fokuserer vi på eksportregionen Vestlandet og fremstiller et estimat for verdien av den årlige eksporten fra den maritime næringen.

Til sist i rapporten finnes et fyldig kapittel med all nødvendig informasjon om vår metodiske fremgangsmåte. Vedlagt er også alle næringskodene som danner grunnlaget for utvelgelse av foretak til de to klyngene som utgjør den maritime næringen.

Den maritime næringen

Den maritime næringen inneholder virksomheter som normalt klassifiseres innenfor den maritime eller marine næringsklyngen. Dette er et begrep som er i tråd med EUs definisjon og arbeid frem mot en integrert maritim politikk (EU, 2007). Næringen inkluderer både sjøfartsvirksomhet i form av rederi og skipsverft, fiske og oppdrett, og tjenesteleverandører og utstyrsprodusenter til disse kjernevirksomhetene. I tillegg inkluderes også maritimrelatert virksomhet fra petroleumssektoren. Foretak kan inngå i den marine næringen som en del av både den maritime og den marine klyngen. I de aggregerte tallene for hele næringen er foretak kun registrert én gang.

Den maritime næringen på Vestlandet utgjør godt over halvparten av den nasjonale økonomiske aktiviteten innenfor næringen. Totalt er det ansatt nesten 63 000 personer i næringen. Den har en omsetning på over 238 milliarder kroner og en verdiskaping på over 61 milliarder kroner. Med mer enn 60 prosent av den nasjonale verdiskapingen, utgjør Vestlandet det maritime tyngdepunktet i Norge. Selv om Vestlandet står for over 60 prosent av verdiskapingen, befinner kun 35 prosent av foretakene seg i regionen. Selskapene på Vestlandet er derfor jevnt over er større enn ellers i landet og produktiviteten høy.

Rogaland har 21 640 ansatte totalt i den maritime næringen, noe som utgjør nesten 20 prosent av næringen på landsbasis. Rogaland har et lavere antall foretak enn Hordaland og Møre og Romsdal. Det skyldes først og fremst at de to nevnte fylkene har en større marin klynge enn hva tilfellet er i Rogaland. Næringens omsetning i Rogaland er på mer enn 52 milliarder kroner og det er en verdiskaping på over 19 milliarder kroner.

Tabell 1: Den maritime næringen på Vestlandet - Sammenligningstall

	Vestlandet	% av Norge
Ansatte	62 948	56,6 %
Omsetning	238 536 096	59,8 %
Verdiskaping	61 322 153	60,5 %
Driftsresultat	19 295 049	
Årsresultat	15 007 190	
Foretak	7 179	35,6 %

Tabell 2: Den maritime næringen i Rogaland - Sammenligningstall

	Rogaland	% av Norge
Ansatte	21 640	19,5 %
Omsetning	52 432 436	13,1 %
Verdiskaping	19 289 991	19,0 %
Driftsresultat	4 165 303	
Årsresultat	1 011 534	
Foretak	1 603	8,0 %

Tabell 3: Den maritime næringen i Hordaland - Sammenligningstall

	Hordaland	% av Norge
Ansatte	18 777	16,9 %
Omsetning	90 027 350	22,6 %
Verdiskaping	19 736 630	19,5 %
Driftsresultat	7 499 651	
Årsresultat	7 987 285	
Foretak	2 339	11,6 %

Hordaland er det største fylket i Vestlandsregionen målt etter flertallet av indikatorene, med unntak av antall foretak og antall ansatte. Næringen i fylket har en omsetning på 90 milliarder kroner og en verdiskaping på knapt 20 milliarder kroner. Foretakene i næringen ansetter 18 777 personer fordelt på 2 339 foretak. På tross av en nedgang i årsresultat sammenlignet med 2009, står næringen i Hordaland fortsatt for over halvparten av årsresultatet for Vestlandet sett under ett.

Sogn og Fjordane er det klart minste fylket på Vestlandet, men har like fullt en omsetning på over 20 milliarder kroner og en verdiskaping på 3.5 milliarder kroner. Totalt er 4 415 personer ansatt i næringen, fordelt på 896 foretak.

Møre og Romsdal er det nest største fylket med en omsetning på nesten 76 milliarder kroner og en verdiskaping på knapt 19 milliarder kroner. Næringen i fylket har flest foretak på Vestlandet og ansetter over 18 000 personer.

Sammenligningstallene viser at næringen i Rogaland, Hordaland og Møre og Romsdal er relativt jevnstore i forhold til antall ansatte og verdiskaping. I omsetning er det store forskjeller mellom fylkene, med et sprang på ca 38 milliarder kroner mellom Hordaland som det største og Rogaland som det tredje største. Sogn og Fjordane er, som forventet, minst på nesten alle indikatorene.

Tabell 4: Den maritime næringen i Sogn og Fjordane - Sammenligningstall

	Sogn og Fjordane	% av Norge
Ansatte	4 415	4,0 %
Omsetning	20 112 620	5,0 %
Verdiskaping	3 555 324	3,5 %
Driftsresultat	1 309 127	
Årsresultat	1 104 822	
Foretak	896	4,4 %

Tabell 5: Den maritime næringen i Møre og Romsdal - Sammenligningstall

	Møre og Romsdal	% av Norge
Ansatte	18 116	16,3 %
Omsetning	75 963 690	19,0 %
Verdiskaping	18 740 208	18,5 %
Driftsresultat	6 320 968	
Årsresultat	4 903 549	
Foretak	2 341	11,6 %

Tabell 6: Den maritime næringen i Norge - Sammenligningstall

	Norge
Ansatte	111 225
Omsetning	398 905 516
Verdiskaping	101 422 263
Driftsresultat	30 793 449
Årsresultat	41 767 049
Foretak	20 156

Presisjonstallene, som er gjengitt i tabell 7, er jevnt over høyere enn de tilsvarende **sammenligningstallene**. Omsetningen har økt til 272 milliarder kroner, det vil si en økning på 14.5 prosent. Økningen i verdiskaping er noe mindre, 10.8 prosent. Totalt jobber det 71 573 personer fordelt på drøyt 7 600 foretak innenfor næringen på Vestlandet. Vi ser også av drifts- og årsresultatet at næringen som helhet var svært lønnsom i 2010, med et positivt drifts- og årsresultat på henholdsvis 20.1 og 15 milliarder kroner.

Hordaland er det klart største fylket med ca. 40 prosent av Vestlandets totale omsetning. Hordaland er også det fylket hvor forskjellen på **sammenligningstallene** og **presisjonstallene** er størst. Den viktigste årsaken til dette, er at Bergen er en stor filialby som ved beregning av presisjonstallene har fått tilført betydelige økonomiske verdier fra selskap med hovedkontor utenfor fylket. De andre fylkene har også økt sin omsetning, men i mindre grad enn Hordaland. I arbeidet med **presisjonstallene** har alle fylkene fått tilført foretak. Men spesielt Rogaland og Møre og Romsdal har foretak med betydelig aktivitet utenfor fylkene. Denne aktiviteten er på tilsvarende vis trukket fra i presisjonstallene. En andel av aktiviteten til Rolls Royce er for eksempel flyttet fra Møre og Romsdal, hvor selskapet har sin juridiske adresse, til Hordaland hvor foretaket har en stor avdeling. Vestlandet som helhet beholder dermed den økonomiske verdien, men den er flyttet internt mellom fylkene.

Mens Hordaland stod for ca. 40 prosent av den totale omsetningen i næringen på Vestlandet, kommer 35 prosent av verdiskapingen fra dette fylket. Hordaland har 23.5 milliarder i verdiskaping, mens Rogaland og Møre og Romsdal har henholdsvis 20.3 og 19.6 milliarder kroner i

Tabell 7: Den maritime næringen på Vestlandet - Presisjonstall

	Vestlandet
Ansatte	71 573
Omsetning	271 949 902
Verdiskaping	67 473 573
Driftsresultat	20 102 623
Årsresultat	15 034 552
Foretak	7 660

Tabell 8: Den maritime næringen i Rogaland – Presisjonstall

	Rogaland
Ansatte	22 790
Omsetning	60 022 787
Verdiskaping	20 336 211
Driftsresultat	4 506 875
Årsresultat	349 989
Foretak	1 714

Tabell 9: Den maritime næringen i Hordaland - Presisjonstall

	Hordaland
Ansatte	25 473
Omsetning	110 887 990
Verdiskaping	23 531 493
Driftsresultat	6 831 336
Årsresultat	7 717 198
Foretak	2 541

verdiskaping hver. Til tross for en vesentlig større omsetning i Møre og Romsdal enn i Rogaland, så er verdiskapingen relativt lik.

Totalt sett tjente den maritime næringen på Vestlandet penger i 2010. Men det er tidvis store forskjeller mellom fylkene. I Rogaland er årsresultatet for næringen som helhet relativt lavt. Dette står i kontrast til de svært høye årsresultatene i Møre og Romsdal og Hordaland. Kartlegginger har avdekket at det høye årsresultatet i Hordaland tidligere år primært har stammet fra finansielle inntekter fra en rekke store bergensbaserte rederier (ideas2evidence, 2010a). Av årsaker som vil diskuteres nærmere senere, er imidlertid denne tendensen noe annerledes i år.

I figur 1 ser vi nærmere på næringens struktur og viser verdiskaping og lønn per ansatt i de fire fylkene og totalt for hele fylket. Lønnskostnader per ansatt representerer et minimumsmål for produktiviteten i næringen. Dersom lønnskostnadene per person er høyere enn verdiskapingen per person, vil foretaket tape penger og svekkes over tid (Jakobsen, 2007).

Figur 1 viser at verdiskapingen per ansatt ligger godt over lønnskostnaden per ansatt i alle fylker. Rogaland har det høyeste lønnsnivået i næringen. Dette skyldes nok at den maritime næringen i fylket grenser tett opp mot petroleumsnæringen og dermed påvirkes av lønnsnivået derfra.

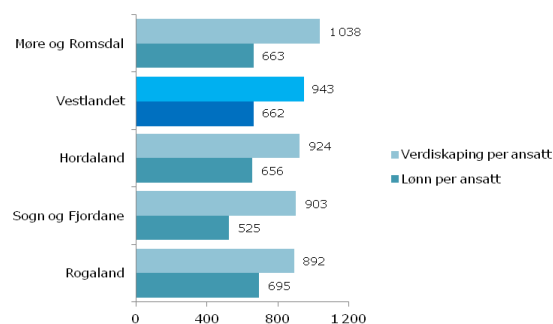
Tabell 10: Den maritime næringen i Sogn og Fjordane - Presisjonstall

	Sogn og Fjordane
Ansatte	4 416
Omsetning	22 102 413
Verdiskaping	3 986 694
Driftsresultat	1 666 389
Årsresultat	1 335 072
Foretak	921

Tabell 11: Den maritime næringen i Møre og Romsdal - Presisjonstall

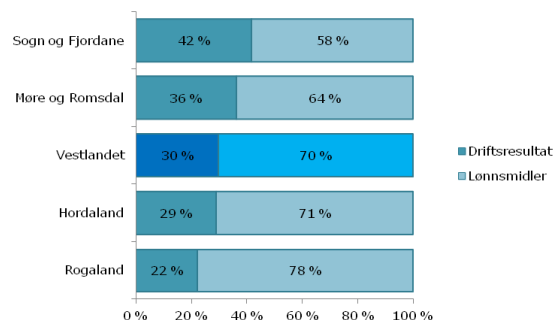
	Møre og Romsdal
Ansatte	18 894
Omsetning	78 936 712
Verdiskaping	19 619 175
Driftsresultat	7 098 022
Årsresultat	5 632 292
Foretak	2 484

Figur 1: Verdiskaping og lønn per ansatt i den maritime næringen

Figur 2 viser fordelingen mellom de to komponentene som inngår i verdiskapingen, det vil si hvor mye av verdiskapingen som kommer fra driftsresultatet og hvor mye som genereres av lønninger til de ansatte. Sogn og Fjordane skiller seg ut ved at 42 prosent av verdiskapingen kommer fra driftsresultatet. For Møre og Romsdal er tallet 36 prosent. De to andre fylkene ligger lavere, og i Rogaland er det kun 22 prosent av verdiskapingen for næringen som kommer fra et positivt driftsresultat.

Figur 2: Sammensetning av verdiskapingen i den maritime næringen

Vestlandet har i perioden mellom 2005 og 2011 stått for ca 40 prosent av alle nyetableringer i den maritime næringen. Fra tabell 12 ser vi at antallet nyetableringer sank kraftig fra 2007 til 2009. Årsaken til dette er todelt. Først og fremst sammenfaller nedgangen med finanskrisen. Men i samme periode har det også foregått en konsolidering innenfor den marine klyngen, spesielt innenfor oppdrett. Denne konsolideringen i færre, men større foretak har trolig gjort det vanskeligere for nye foretak å etablere seg og antall nyetableringer har derfor sunket.

Tabell 12: Nyetableringer i den maritime næringen 2005-2011

	Norge	Vest-landet	Roga-land	Horda-land	S&F	M&R
2005	928	393	80	152	43	118
2006	905	369	77	130	41	121
2007	918	396	99	149	47	101
2008	693	299	86	99	26	88
2009	594	226	46	82	23	75
2010	635	252	42	91	24	95
2011	638	259	45	119	19	76

I 2010 og 2011 ser vi at antallet nyetableringer har økt noe, men det årlige antallet er likevel langt lavere enn mellom 2005 og 2007. Dette gjelder både Vestlandet og landet som helhet. Vestlandets andel av nyetableringene er derfor forholdsvis stabile. I tabell 13 ser vi at 35 prosent av foretakene innenfor den maritime næringen er lokalisert på Vestlandet. Landsdelen har med andre ord en noe høyere andel av nyetableringene.

Tabell 13: Nyetableringer i den maritime næringen 2005-2011, i prosent av Norge

	Vest-landet	Rogaland	Hordaland	S&F	M&R
2005	42 %	9 %	16 %	5 %	13 %
2006	41 %	9 %	14 %	5 %	13 %
2007	43 %	11 %	16 %	5 %	11 %
2008	43 %	12 %	14 %	4 %	13 %
2009	38 %	8 %	14 %	4 %	13 %
2010	40 %	7 %	14 %	4 %	15 %
2011	41 %	7 %	19 %	3 %	12 %

Hordaland er det fylket som i perioden har hatt flest nyetableringer, etterfulgt av Møre og Romsdal, Rogaland og Sogn og Fjordane.

Den maritime klyngen

Vestlandet har med sin lange kystlinje alltid vært et naturlig maritimt sentrum i Norge. Dette reflekteres i størrelsen på den maritime klyngen. Mens rederier og skipsverft utgjør de naturlige kjernevirksomhetene i klyngen, inkluderer den også verdensledende utstysprodusenter og tjenesteleverandører. Med utgangspunkt i en avgrensning basert på rene næringskoder, har den maritime klyngen på Vestlandet en omsetning på 158 milliarder kroner og en verdiskaping på 46 milliarder kroner. Vestlandet står for godt over halvparten av den økonomiske aktiviteten og verdiskapingen innenfor den maritime klyngen. I likhet med den maritime næringen som helhet, er de økonomiske andelene langt større enn hva andelen foretak skulle tilsi. Foretakene i regionen er med andre ord produktive og skaper større verdier per foretak enn ellers i landet. Vestlandet fremstår derfor som det naturlige tyngdepunktet i den maritime klyngen i Norge.

Klyngen på Vestlandet ansetter totalt 51 549 personer fordelt på over 3 000 foretak. Det er viktig å presisere at dette kun inkluderer ansatte som er direkte ansatt i foretakene og ikke innleid arbeidskraft fra bemanningsselskap. Dermed inkluderer tallene ikke mannskap på skip fra Vestlandet, med mindre disse er direkte ansatt i rederiet.

Basert på sammenligningstallene har Rogaland flest ansatte i den maritime klyngen, med over 20 000 personer. Rogaland har også over 18 milliarder kroner i verdiskaping, størst av de fire vestlandsfylkene.

Hordaland har nest flest ansatte. Klyngen har 14 310 ansatte og en verdiskaping på 11.5 milliarder kroner, ca 6.5 milliarder kroner lavere

Tabell 14: Den maritime klyngen på Vestlandet - Sammenligningstall

	Vestlandet	% av Norge
Ansatte	51 549	58,3 %
Omsetning	158 502 019	59,8 %
Verdiskaping	46 086 870	61,5 %
Driftsresultat	11 127 378	
Årsresultat	7 164 071	
Foretak	3 111	41,6 %

Tabell 15: Den maritime klyngen i Rogaland - Sammenligningstall

	Rogaland	% av Norge
Ansatte	20 710	23,4 %
Omsetning	47 354 400	17,9 %
Verdiskaping	18 094 360	24,1 %
Driftsresultat	3 550 974	
Årsresultat	594 912	
Foretak	903	12,1 %

Tabell 16: Den maritime klyngen i Hordaland - Sammenligningstall

	Hordaland	% av Norge
Ansatte	14 310	16,2 %
Omsetning	54 720 072	20,7 %
Verdiskaping	11 576 648	15,4 %
Driftsresultat	2 150 222	
Årsresultat	2 123 889	
Foretak	1 272	17,0 %

enn Rogaland. Klyngen i Hordaland har imidlertid den største omsetningen og står alene for over 20 prosent av den nasjonale omsetningen.

I Sogn og Fjordane er 2 712 personer ansatt i klyngen, fordelt på 242 foretak. Disse har en omsetning på 5.1 milliarder kroner og en verdiskaping på 1.6 milliarder kroner. På nasjonalt plan utgjør klyngen i Sogn og Fjordane en svært liten andel.

Klyngen i Møre og Romsdal er den nest største i omsetning. Foretakene i klyngen omsetter for over 51 milliarder kroner, har en verdiskaping på nesten 15 milliarder kroner og ansetter knapt 14 000 personer fordelt på 694 foretak.

Målt i antall ansatte kan vi altså si at Rogaland har den største maritime klyngen på Vestlandet, mens Hordaland og Møre og Romsdal er nesten jevnstore. Måler vi derimot klyngens størrelse etter omsetning, ligger Hordaland på topp. Møre og Romsdal har på sin side det beste driftsresultatet.

Tabell 17: Den maritime klyngen i Sogn og Fjordane - Sammenligningstall

	Sogn og Fjordane	% av Norge
Ansatte	2 712	3,1 %
Omsetning	5 139 094	1,9 %
Verdiskaping	1 665 667	2,2 %
Driftsresultat	383 732	
Årsresultat	188 432	
Foretak	242	3,2 %

Tabell 18: Den maritime klyngen i Møre og Romsdal - Sammenligningstall

	Møre og Romsdal	% av Norge
Ansatte	13 817	15,6 %
Omsetning	51 288 453	19,4 %
Verdiskaping	14 750 195	19,7 %
Driftsresultat	5 042 450	
Årsresultat	4 256 838	
Foretak	694	9,3 %

Tabell 19: Den maritime klyngen i Norge - Sammenligningstall

	Norge
Ansatte	88 366
Omsetning	264 907 209
Verdiskaping	74 942 031
Driftsresultat	16 824 694
Årsresultat	27 704 099
Foretak	7 485

Når vi vender oppmerksomheten mot **presisjonstallene**, ser vi at også den maritime klyngen alene øker markert. Den totale omsetningen øker med ca. 15 prosent fra ca 158 milliarder kroner til nesten 182 milliarder kroner. Verdiskapingen har en prosentvis økning på ca. 11.5 prosent, fra 46 til knapt 52 milliarder kroner. Det er også verdt å legge merke til den betydelige økningen i antall ansatte i klyngen.

Presisjonstallene viser at den maritime klyngen på Vestlandet sysselsetter nesten 60 000 personer.

Ettersom enkeltforetak kan tilhøre både den maritime og den marine klyngen, er summen av de to klyngene større enn den maritime næringen som helhet. Det er derfor ikke mulig å regne ut nøyaktig hvor stor andel den maritime klyngen utgjør av den totale næringen. Det er likevel klart at den maritime klyngen utgjør hovedtyngden av den maritime næringen på Vestlandet. Omsetningen i den maritime klyngen er rundt dobbelt så stor som i den marine klyngen, og den sysselsetter ca. 47 000 flere personer.

Sogn og Fjordane er det klart minste fylket. Likevel er det viktig å presisere at klyngen i Sogn og Fjordane isolert sett har en betydelig økonomisk aktivitet, med over 6 milliarder kroner i omsetning og en verdiskaping på 1.8 milliarder kroner.

Hordaland har en omsetning på 77.5 milliarder kroner, mens Rogaland og Møre og Romsdal har en omsetning på henholdsvis 49.3 og 49 milliarder kroner. Den store forskjellen mellom Hordaland og de tre andre fylkene ligger først og fremst i undergruppen **Rederi**. Når det gjelder verdiskapingen i fylkene, er forskjellen mindre. Rogaland har den høyeste verdiskapingen på Vestlandet, med like under 18 milliarder kroner. Verdiskapingen i Hordaland er på 17.7 milliarder kroner, mens tilsvarende tall for Møre og Romsdal

Tabell 20: Den maritime klyngen på Vestlandet – Presisjonstall

	Vestlandet
Ansatte	59 120
Omsetning	181 910 587
Verdiskaping	51 813 889
Driftsresultat	12 088 020
Årsresultat	7 300 692
Foretak	3 474

Tabell 21: Den maritime klyngen i Rogaland - Presisjontall

	Rogaland
Ansatte	20 826
Omsetning	49 295 172
Verdiskaping	17 931 598
Driftsresultat	3 261 839
Årsresultat	-500 315
Foretak	985

Tabell 22: Den maritime klyngen i Hordaland - Presisjontall

	Hordaland
Ansatte	21 720
Omsetning	77 503 785
Verdiskaping	17 785 563
Driftsresultat	3 468 060
Årsresultat	3 258 109
Foretak	1 441

er ca. 14.3 milliarder kroner. Det viser at til tross for større omsetning i Hordaland, gir ikke dette nødvendigvis en verdiskaping i samme størrelsesforhold.

Næringsklyngen har positivt driftsresultat i alle fylkene. Møre og Romsdal har det høyeste aggregerte driftsresultatet. Vi så at **sammenligningstallene** viste et lavt årsresultat for Rogaland. For **presisjonstallene** er faktisk årsresultatet negativt, på ganske nøyaktig en halv milliard kroner.

Figur 3 viser verdiskaping og lønnskostnader per ansatt. I likhet med den maritime næringen som helhet har klyngen i alle fylkene større verdiskaping per ansatt enn lønnskostnader. Møre og Romsdal har den største verdiskapingen per ansatt, etterfulgt av Rogaland. Vi ser at forskjellen mellom Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane er betydelig. Som for den maritime næringen som helhet, er det Rogaland som har det høyeste lønnsnittet per ansatt.

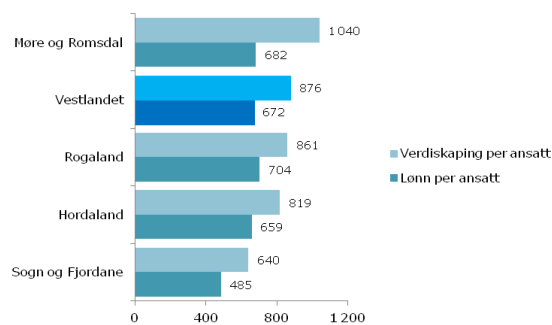
Tabell 23: Den maritime klyngen i Sogn og Fjordane - Presisjonstall

	Sogn og Fjordane
Ansatte	2 840
Omsetning	6 084 720
Verdiskaping	1 818 722
Driftsresultat	441 470
Årsresultat	244 753
Foretak	258

Tabell 24: Den maritime klyngen i Møre og Romsdal - Presisjonstall

	Møre og Romsdal
Ansatte	13 734
Omsetning	49 026 910
Verdiskaping	14 278 007
Driftsresultat	4 916 650
Årsresultat	4 298 145
Foretak	790

Figur 3: Verdiskaping og lønn per ansatt i den maritime klyngen

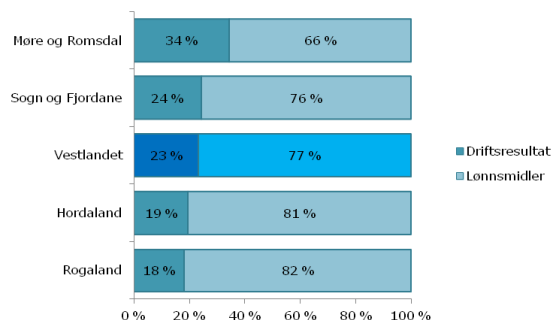

Figur 4 viser hvor verdiskapingen kommer fra. Det er Møre og Romsdal som genererer den største andelen av verdiskapingen fra positive driftsresultat. Vi ser at de øvrige fylker i større grad generer sin verdiskaping fra lønnsmidler til de ansatte.

I likhet med den maritime næringen som helhet, står Vestlandet for over 40 prosent av alle nyetableringer i Norge i perioden mellom 2005 og 2011. Vi ser også at Vestlandets andel av de nasjonale tallene er svært stabile over tid.

Etableringstakten synker betydelig i årene etter 2007. Dette skjer både i Norge og på Vestlandet selv om det er noen lokale variasjoner. Blant annet ser vi at Rogaland opplevde nedgangen i 2009, altså ett år senere enn de øvrige fylkene. Møre og Romsdal hadde på sin side en liten opptur i 2010, men et forholdsvis stort fall i 2011. Hordaland er over tid det fylket på Vestlandet med flest nyetableringer. I 2011 står dette fylket alene for en fjerdedel av alle maritime nyetableringer i Norge.

Figur 4: Sammensetning av verdiskapingen i den maritime klyngen

Tabell 25: Nyetableringer i den maritime klyngen 2005-2011

	Norge	V.landet	R.land	H.land	S&F	M&R
2005	596	248	63	91	23	71
2006	579	248	59	96	21	72
2007	573	261	61	118	23	59
2008	440	197	64	78	9	46
2009	345	144	36	63	8	37
2010	369	156	33	63	13	47
2011	324	146	35	81	4	26

Tabell 26: Nyetableringer i den maritime klyngen 2005-2011, i prosent av Norge

	V.landet	R.land	H.land	S&F	M&R
2005	42 %	11 %	15 %	4 %	12 %
2006	43 %	10 %	17 %	4 %	12 %
2007	46 %	11 %	21 %	4 %	10 %
2008	45 %	15 %	18 %	2 %	10 %
2009	42 %	10 %	18 %	2 %	11 %
2010	42 %	9 %	17 %	4 %	13 %
2011	45 %	11 %	25 %	1 %	8 %

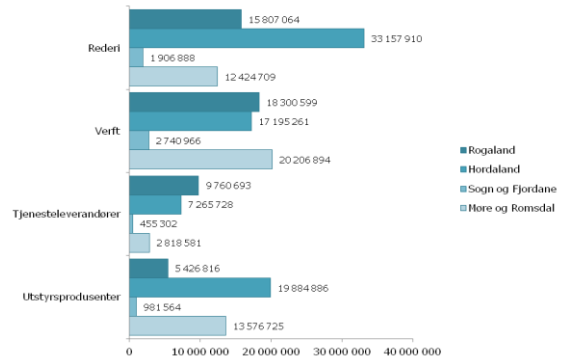
I Figur 5 til 10 er den maritime klyngen delt inn i sine fire undergrupper: rederi, verft, tjenesteleverandører og utstyrproducenter.

Figur 5 viser at den tidligere påviste forskjellen i omsetning mellom Hordaland og Rogaland og Møre og Romsdal, først og fremst kan tilegnes en svært høy omsetning for rederiene fra Hordaland. Bergen har alltid vært en betydelig sjøfartsby og har en rekke store rederi som bidrar til den høye omsetningen. Omsetningen i verftsindustrien er relativt lik i de tre største fylkene, mens omsetningen hos utstyrproducentene er klart størst i Hordaland. Det er rederiene som totalt sett står for den største andelen av omsetningen.

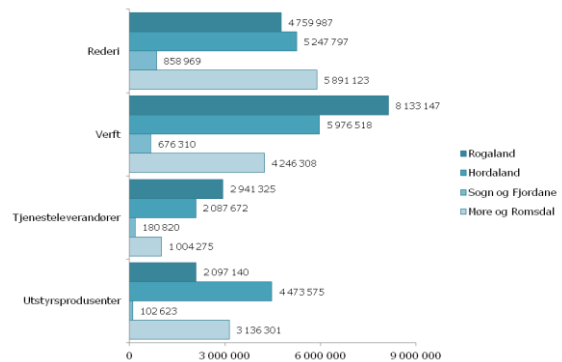
Når det gjelder verdiskaping er det ikke rederiene, men verftsindustrien som gir de største bidragene. Dette gjelder særlig i Rogaland hvor verdiskapingen i verftsindustrien er på hele 8.1 milliarder kroner. Når det gjelder verdiskaping hos utstyrproducenter, er derimot Hordaland klart størst foran Møre og Romsdal.

Oversikten over antall foretak fordelt på undergruppene forklarer noen av forskjellene når det gjelder omsetning og verdiskaping. Hordaland har klart flest rederi og også flest foretak innenfor de øvrige undergruppene. Til tross for at Rogaland har høyest verdiskaping i verftsindustrien, har fylket færre verft enn både Hordaland og Møre og Romsdal. Dette bekrefter inntrykket av at verftene i Rogaland leverte solide resultater i 2010.

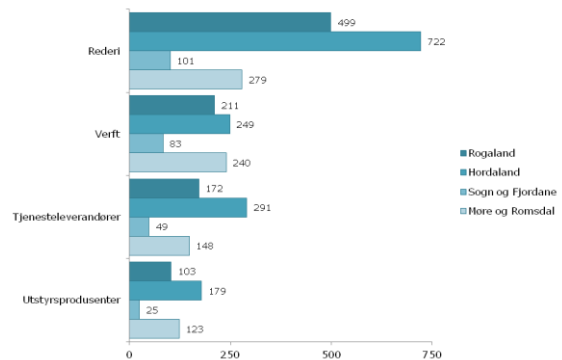
Figur 5: Omsetning i maritim klynge, fordelt på undergrupper

Figur 6: Verdiskaping i maritim klynge, fordelt på undergrupper

Figur 7: Antall foretak i maritim klynge, fordelt på undergrupper

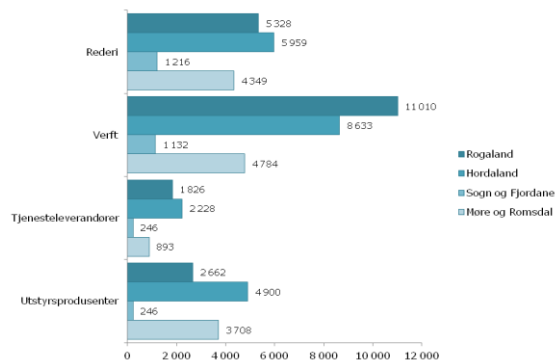

Verftene er også den undergruppen som har flest ansatte i de fire fylkene sett under ett. Det er viktig å presisere at kategorien rederi kun inneholder personer som er direkte ansatt i de respektive rederiene og ikke sjøfolk, som ofte er leid inn på kontrakter fra eksterne bemanningsforetak.

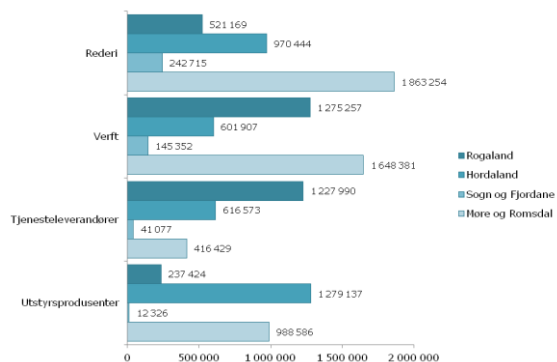
Figur 9 viser at de høyeste årsresultatene i Møre og Romsdal er generert i rederinæringen og verftsindustrien. For begge disse undergruppene ligger Møre og Romsdal et godt hakk foran de tre andre fylkene. Den undergruppen som genererer høyest driftsresultat i Hordaland, er derimot utstysprodusentene. I Rogaland kommer størstedelen av driftsresultatet fra verftsindustrien og tjenesteleverandørene.

Tidligere år har rederinæringen i Hordaland hatt svært høye årsresultat. Som vi ser i figur 10 var ikke dette tilfellet i 2010. Faktisk hadde næringen dette året et negativt årsresultat på 233 millioner kroner. Det blekner imidlertid mot årsresultatet til rederinæringen i Rogaland, som i 2010 hadde et aggregert negativt årsresultat på nesten 2.4 milliarder kroner. Hovedårsaken til dette er blant annet enkeltsselskaper med usedvanlig dårlige resultat. Trico Shipping AS hadde alene et negativt årsresultat på 1.6 milliarder kroner i 2010. Dette står i sterk kontrast til Møre og Romsdal, hvor rederinæringen hadde et positivt årsresultat på 1.5 milliarder kroner.

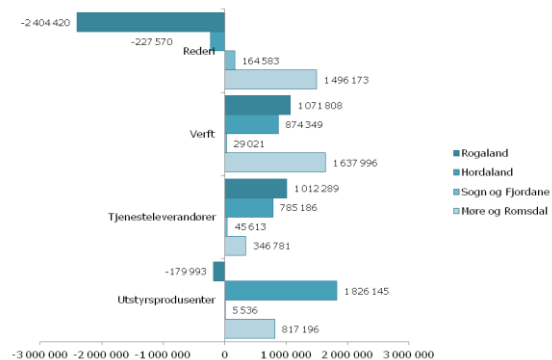
Figur 8: Antall ansatte i maritim klynge, fordelt på undergrupper

Figur 9: Driftsresultat i maritim klynge, fordelt på undergrupper

Figur 10: Årsresultat maritim klynge, fordelt på undergrupper

Den marine klyngen

Fiske har alltid vært en av de sentrale næringene på Vestlandet. Virksomheter innen akvakultur har i de senere år videreutviklet og økt størrelsen på den marine klyngen. Samtidig blir klyngen stadig mer kunnskapskrevende, noe som har medført at en rekke utstysprodusenter og tjenesteleverandører nå er naturlige medlemmer av den marine klyngen.

Vestlandets rolle som den drivende regionen i Norge innenfor den marine klyngen, er tydelig når vi studerer **sammenligningstallene**. Mens 31,3 prosent av foretakene i Norge innenfor klyngen har adresse på Vestlandet, står disse foretakene for nesten 57 prosent av omsetningen og 54,5 prosent av verdiskapingen. Totalt sysselsetter klyngen 11 399 personer på Vestlandet, fordelt på 4 068 foretak. En rekke av disse foretakene er enkeltmannsforetak som ikke har økonomisk rapporteringsplikt og heller ikke ansatte. Disse inngår ikke i de økonomiske beregningene. Drifts- og årsresultatet viser at klyngen som helhet var lønnsom i 2010. Det aggregerte driftsresultatet er på over 8 milliarder kroner og årsresultatet er på 7,8 milliarder kroner.

Av vestlandsfylkene har Hordaland den største marine klyngen. Her har de marine foretakene en samlet omsetning på over 35 milliarder kroner og en verdiskaping på knapt 8,2 milliarder kroner. Dette utgjør henholdsvis 25,1 og 29,2 prosent av de nasjonale tallene. Klyngen i Hordaland har også de klart sterkeste drifts- og årsresultatene i 2010.

Den minste marine klyngen finner vi i Rogaland, med i underkant av 1000 ansatte og en aggregert omsetning på ca. 5,5 milliarder kroner. Dette utgjør like over 3,5 prosent av den nasjonale omsetningen. Klyngen har en verdiskaping på nesten 1,2 milliarder kroner og har positive drifts-

Tabell 27: Den marine klyngen på Vestlandet - Sammenligningstall

	Vestlandet	% av Norge
Ansatte	11 399	46,2 %
Omsetning	80 034 077	56,9 %
Verdiskaping	15 235 283	54,5 %
Driftsresultat	8 167 671	
Årsresultat	7 843 119	
Foretak	4 068	31,3 %

Tabell 28: Den marine klyngen i Rogaland - Sammenligningstall

	Rogaland	% av Norge
Ansatte	930	3,8 %
Omsetning	5 078 036	3,6 %
Verdiskaping	1 195 631	4,3 %
Driftsresultat	614 329	
Årsresultat	416 622	
Foretak	700	5,4 %

Tabell 29: Den marine klyngen i Hordaland - Sammenligningstall

	Hordaland	% av Norge
Ansatte	4 467	18,1 %
Omsetning	35 307 278	25,1 %
Verdiskaping	8 159 982	29,2 %
Driftsresultat	5 349 429	
Årsresultat	5 863 396	
Foretak	1 067	8,2 %

og årsresultat.

Sogn og Fjordane har en betydelig marin klynge, og er det eneste fylket hvor den marine klyngen er større enn den maritime. Den aggregerte omsetningen er på nesten 15 milliarder kroner og utgjør 10.6 prosent av omsetningen nasjonalt. Verdiskapingen er på knapt 1.9 milliarder kroner.

Møre og Romsdal har den nest største marine klyngen på Vestlandet med en omsetning på 24.6 milliarder kroner og en verdiskaping på knapt 4 milliarder kroner. Klyngen i Møre og Romsdal utgjør rundt en sjettedel av klyngen nasjonalt, målt i antall ansatte og omsetning. Den marine klyngen i fylket er også den som omfatter flest foretak, nesten 13 prosent av det totale antallet på landsbasis.

Tabell 30: Den marine klyngen i Sogn og Fjordane - Sammenligningstall

	Sogn og Fjordane	% av Norge
Ansatte	1 703	6,9 %
Omsetning	14 973 526	10,6 %
Verdiskaping	1 889 657	6,8 %
Driftsresultat	925 395	
Årsresultat	916 390	
Foretak	654	5,0 %

Tabell 31: Den marine klyngen i Møre og Romsdal - Sammenligningstall

	Møre og Romsdal	% av Norge
Ansatte	4 299	17,4 %
Omsetning	24 675 237	17,5 %
Verdiskaping	3 990 013	14,3 %
Driftsresultat	1 278 518	
Årsresultat	646 711	
Foretak	1 647	12,7 %

Tabell 32: Den marine klyngen i Norge - Sammenligningstall

	Norge
Ansatte	24 682
Omsetning	140 760 452
Verdiskaping	27 955 030
Driftsresultat	14 280 126
Årsresultat	14 243 368
Foretak	12 995

Når det gjelder den marine klyngen, er **presisjonstallene** for Hordaland lavere enn **sammenligningstallene**. Årsaken er at mange av de store foretakene innenfor oppdrettsnæringen som er registrert i Hordaland, blant andre Marine Harvest, har betydelig aktivitet i andre norske fylker. Denne andelen er derfor overført til disse fylkene ved beregning av presisjonstallene. **Presisjonstallene** gir dermed et mer presist bilde av den marine klyngen på Vestlandet og i de fire fylkene hver for seg.

I følge presisjonstallene har den marine klyngen på Vestlandet en omsetning på knapt 93 milliarder kroner og en verdiskaping på 16.4 milliarder kroner. 4 346 foretak sysselsetter til sammen 13 584 personer. En del av disse foretakene er som nevnt enkeltmannsforetak hvor det ikke er registrert ansatte. Disse foretakene trenger heller ikke levere regnskap og inngår dermed ikke i de økonomiske nøkkeltallene.

Størrelsesforholdet mellom fylkene er forskjellig fra den maritime klyngen. Hordaland har størst omsetning og verdiskaping, med henholdsvis 34.6 og 6 milliarder kroner. Møre og Romsdal er det nest største fylket, og selv om de har lavere omsetning, har de flere ansatte og nesten like høy verdiskaping som Hordaland.

Klyngen i Sogn og Fjordane har en omsetning på 16.3 milliarder kroner og en verdiskaping på 2.2 milliarder kroner. Tilsvarende tall for Rogaland er ca. 11.2 milliarder kroner og 2.6 milliarder kroner.

Tallene for Sogn og Fjordane bekrefter at den marine klyngen er viktigere rent økonomisk enn den maritime klyngen i fylket, til tross for at sistnevnte sysselsetter flere personer.

Tabell 33: Den marine klyngen på Vestlandet - Presisjonstall

	Vestlandet
Ansatte	13 584
Omsetning	92 936 183
Verdiskaping	16 391 599
Driftsresultat	8 151 045
Årsresultat	7 930 933
Foretak	4 346

Tabell 34: Den marine klyngen i Rogaland - Presisjonstall

	Rogaland
Ansatte	2 199
Omsetning	11 265 400
Verdiskaping	2 582 213
Driftsresultat	1 282 018
Årsresultat	872 611
Foretak	756

Tabell 35: Den marine klyngen i Hordaland - Presisjonstall

	Hordaland
Ansatte	4 129
Omsetning	34 650 862
Verdiskaping	6 057 815
Driftsresultat	3 446 560
Årsresultat	4 586 906
Foretak	1 166

Klyngen har positive drifts- og årsresultater i alle fylkene. Hordaland har de beste resultatene, men det er som vi skal se store variasjoner mellom de ulike undergruppene i klyngen.

Søylene i figur 11 viser verdiskaping og lønnskostnader per ansatt i den marine klyngen. I likhet med både den maritime næringen som helhet og den maritime klyngen, er verdiskapingen per ansatt større enn lønnskostnadene per ansatt. Klyngen møter dermed minimumsmålet for produktivitet. Hordaland har størst verdiskaping per ansatt. Det skiller over 450 000 kroner i verdiskaping per ansatt mellom Hordaland og Møre og Romsdal, som har lavest verdiskaping. Lønnskostnadene per ansatt er derimot relativt like på tvers av fylkene, men også her høyest i Hordaland. Det er verdt å merke seg at dette er gjennomsnittslønn for ansatte i foretak med økonomisk registreringsplikt. Det utelukker dermed enkeltmannsforetak, hvor avlønningen trolig er noe lavere.

Figur 12 viser at det er små forskjeller mellom Hordaland og Sogn og Fjordane når det gjelder sammensetningen av verdiskapingen. Det er imidlertid et gap ned til Møre og Romsdal, hvor 40 prosent av verdiskapingen kommer fra driftsresultatet. Dette kontrasterer med Hordaland og Sogn og Fjordane hvor henholdsvis 57 og 53 prosent kommer fra driftsresultatet.

Vestlandet har stått for en betydelig del av nyetableringene i den marine klyngen i Norge i perioden 2005-2011. I toppåret 2005 stod Vestlandet for 44 prosent av alle marine nyetableringer. I 2009 var bare 33 prosent av de nasjonale nyetableringene lokalisert på Vestlandet. Regnet i absolutte tall har det vært en nedgang i antall nyetableringer i alle geografiske områder, med unntak av Møre og Romsdal. Fylket har hatt

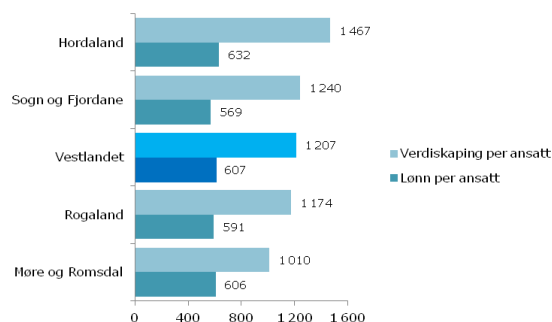
Tabell 36: Den marine klyngen i Sogn og Fjordane - Presisjonstall

	Sogn og Fjordane
Ansatte	1 832
Omsetning	16 306 126
Verdiskaping	2 271 802
Driftsresultat	1 229 448
Årsresultat	1 092 695
Foretak	680

Tabell 37: Den marine klyngen i Møre og Romsdal - Presisjonstall

	Møre og Romsdal
Ansatte	5 424
Omsetning	30 713 795
Verdiskaping	5 479 769
Driftsresultat	2 193 020
Årsresultat	1 378 721
Foretak	1 744

Figur 11: Verdiskaping og lønn per ansatt i den marine klyngen

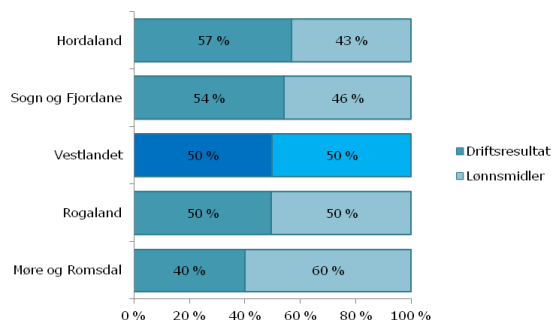
forholdsvise stabile tall over hele tidsperioden og er det av vestlandsfylkene som har hatt flest nyetableringer i alle årene unntatt 2005.

Samlet sett opplevde Vestlandet en større nedgang i antall nyetableringer enn det Norge som helhet gjorde i samme periode (tabell 38).

2011 var et år med vekst. For første gang siden 2007 ble det etablert mer enn 300 nye virksomheter i den marine klyngen i Norge. Det er naturlig å anta at veksten har sammenheng med de gode resultatene den marine klyngen hadde i årene før 2011.

SSB fører ikke statistikk over etableringer i primærnæringene, hvor fiske inngår. Det er derfor utført estimeringer basert på annen informasjon for denne delen av klyngen. Prosedyren er forklart i rapportens metodekapittel.

Figur 12: Sammensetning av verdiskaping i den marine klyngen

Tabell 38: Nyetableringer i den marine klyngen 2005-2011

	Norge	V.landet	R.land	H.land	S&F	M&R
2005	332	145	17	61	20	47
2006	326	121	18	34	20	49
2007	345	135	38	31	24	42
2008	253	102	22	21	17	42
2009	249	82	10	19	15	38
2010	266	96	9	28	11	48
2011	314	113	10	38	15	50

Tabell 39: Nyetableringer i den marine klyngen 2005-2011, i prosent av Norge

	V.landet	R.land	H.land	S&F	M&R
2005	44 %	5 %	18 %	6 %	14 %
2006	37 %	6 %	10 %	6 %	15 %
2007	39 %	11 %	9 %	7 %	12 %
2008	40 %	9 %	8 %	7 %	17 %
2009	33 %	4 %	8 %	6 %	15 %
2010	36 %	3 %	11 %	4 %	18 %
2011	36 %	3 %	12 %	5 %	16 %

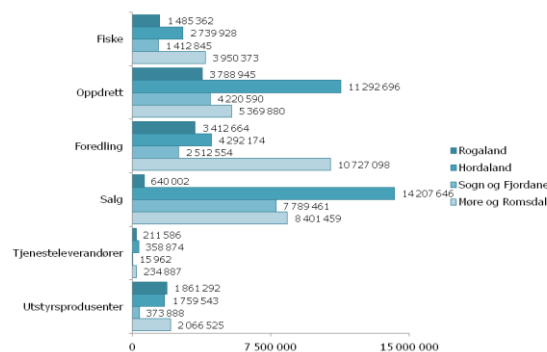
Den marine klyngen er delt inn i seks ulike undergrupper: fiske, oppdrett, foredling, salg, tjenesteleverandører og utstyrsprodusenter.

Figur 13 viser omsetning i den marine klyngen, brutt ned på de ulike undergruppene. Hordaland er det klart største salgs- og oppdrettsfylket, mens Møre og Romsdal er det største fylket innenfor foredling og fiske. Når vi ser på de ulike undergruppene innenfor hvert fylke, finner vi at salg av marine produkter er den dominerende gruppen både i Hordaland og Sogn og Fjordane. Til sammen står salg for 33 prosent av den totale omsetningen i klyngen på Vestlandet.

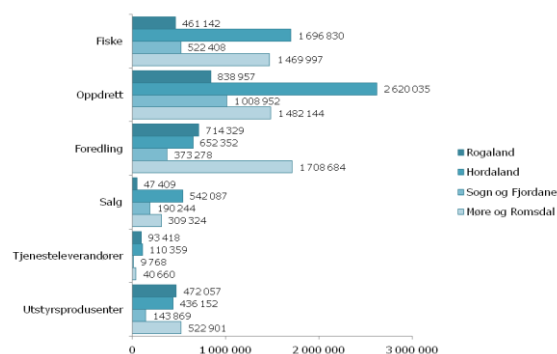
Når det gjelder klyngens verdiskaping, er det oppdrett som generer de største verdiene. Mens salgsløddet naturlig nok står for den største omsetningen, skjer verdiskapingen i stor grad der hvor råvarene befinner seg – innen fiske, oppdrett og foredling. Disse undergruppene utgjør over 82 prosent av den samlede verdiskapingen.

Den overveiende majoriteten av foretakene tilhører undergruppen fiske. 60 prosent av alle foretakene i klyngen er innenfor denne undergruppen. En stor andel av disse er enkeltmannsforetak og det er vanskelig å anslå hvor mange av disse som er heltidsforetak. Møre og Romsdal har flest fiskeforetak. De er også størst innen utstyrsprodusenter, foredling og salg. Utenom fiske er det oppdrett som totalt sett har flest foretak. Ingen av fylkene har særlig mange tjenesteytere til den marine klyngen. Det kan tyde på at dette segmentet er dominert av noen store aktører.

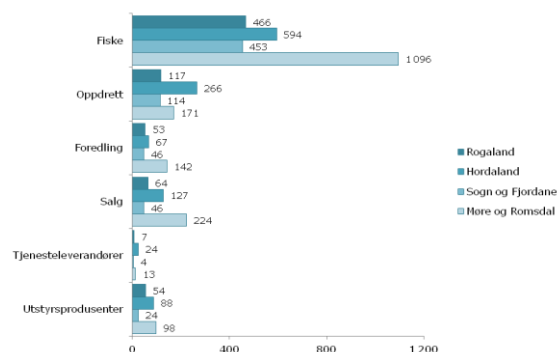
Figur 13: Omsetning i den marine klyngen, fordelt på undergrupper

Figur 14: Verdiskaping i den marine klyngen, fordelt på undergrupper

Figur 15: Antall foretak i den marine klyngen, fordelt på undergrupper

Figur 16 viser at undergruppen fiske i de fleste fylkene har færre ansatte enn foretak. Unntaket er Møre og Romsdal. Det skyldes som tidligere nevnt at enkeltmannsforetakene per definisjon ikke har ansatte. Målt i antall ansatte, er foredlingsindustrien den største undergruppen både i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane. I Rogaland er det flest ansatte blant utstysproduzentene, mens Hordaland utpeker seg som et oppdrettsfylke.

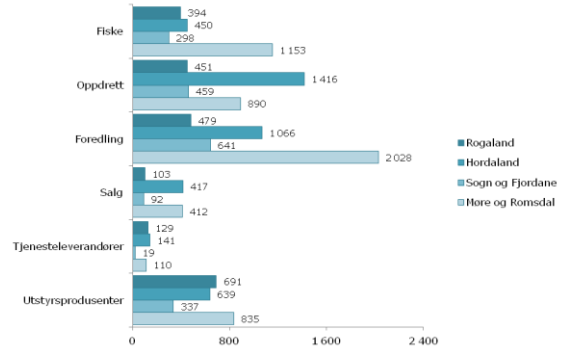
Figur 17 viser at oppdrett er undergruppen med det beste driftsresultatet i 2010. Det stemmer godt overens med tallene fra figur 14 som viste at samme undergruppe hadde den høyeste verdiskapingen i klyngen. Det er også verdt å kommentere at foredlingsindustrien i Møre og Romsdal har et aggregert driftsresultat på 739 millioner kroner, som nesten er en tredobling sammenlignet med 2009. Tjenesteleverandørene har det svakeste driftsresultatet i alle fylker.

Det aggregerte årsresultatet for hele klyngen er positivt, men når vi bryter ned tallene på et mer detaljert nivå ser vi at det er store forskjeller mellom de ulike undergruppene.

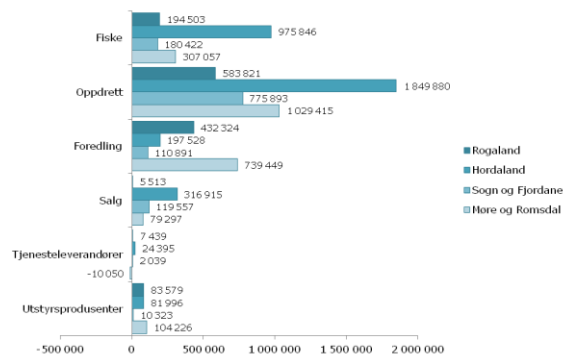
Oppdrettsnæringen fortsetter oppturen fra 2009. Undergruppen har det høyeste aggregerte årsresultatet og genererer et positivt årsresultat i alle fylker. Hordaland ligger på topp med nesten 3 milliarder i pluss.

Alle undergruppene i samtlige vestlandsfylker hadde for øvrig et aggregert positivt årsresultat i 2010.

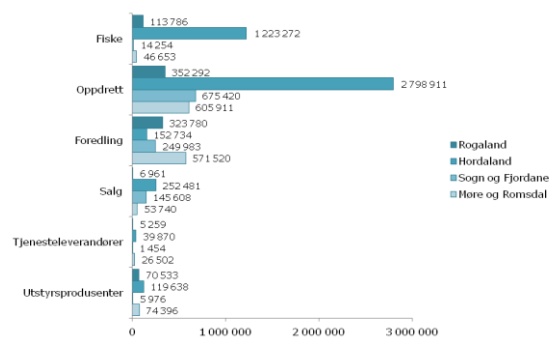
Figur 16: Antall ansatte i den marine klyngen, fordelt på undergrupper

Figur 17: Driftsresultat i den marine klyngen, fordelt på undergrupper

Figur 18: Årsresultat i den marine klyngen, fordelt på undergrupper

Eksport fra marin klynge

Den maritime næringen eksporterer varer for store verdier. Fisk og fiskevarer er av Norges største eksportvarer. I tillegg er verft og utstyrsleverandører betydelige eksportnæringer.

I tidligere utgaver av denne rapporten har vi beregnet eksportverdi for både den maritime og den marine klyngen. På grunn av svakheter ved tallmaterialet for eksport av maritime produkter, har vi i denne utgaven valgt å bare konsentrere oss om eksport av fisk og fiskevarer.

Tabell 40 viser eksportverdien av fisk og fiskevarer i 2010. Vi ser at den totale eksporten fra Norge i 2010 var på 52.3 milliarder kroner. Vestlandet sto for 57 prosent av den nasjonale eksporten, med en eksport på over 30 milliarder kroner. De totale tallene for Norge inneholder også eksport av varer med opprinnelse i flere fylker, varer med ukjent produksjonsfylke, varer produsert i utlandet og transittvarer. Vestlandets andel av den fylkesfordelte eksportverdien er på over 61 prosent. Vestlandet står med andre ord for mer enn tre femtedeler av den norske fiskeeksporten.

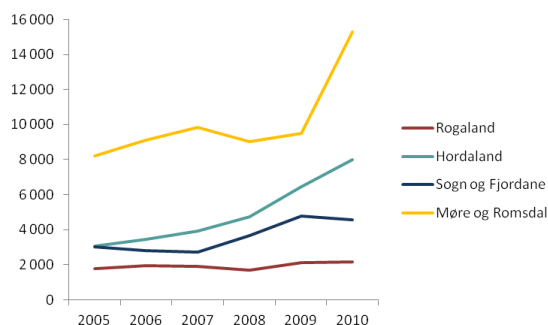
Fisk og fiskevarer inngår i SSBs månedlige statistikk over utenrikshandel og er mulig å bryte ned på fylkesnivå. Som vi så i forrige tabell stod Vestlandet for 57 prosent av den totale eksportverdien for varegruppen. Internt på Vestlandet er det Møre og Romsdal som i perioden 2005-2010 har hatt den største eksporten. Figur 19 viser også at gapet mellom dette fylket og de øvrige økte markant i 2010. Mellom 2009 og 2010 opplevde den marine klyngen i Møre og Romsdal en vekst i eksporten av fisk og fiskevarer på 64 prosent, fra ca. 9.5 milliarder kroner til over 15 milliarder kroner.

Siden 2005 har alle vestlandsfylkene opplevd vekst i eksporten av fisk og fiskevarer. Rogaland har

Tabell 40: Eksportverdi av fisk og fiskevarer i 2010, og andel av Norge

	Eksport	% av Norge
Norge	52 308	
Vestlandet	30 016	57 %
Rogaland	2 163	4 %
Hordaland	8009	15 %
Sogn og Fjordane	4 563	9 %
Møre og Romsdal	15 281	29 %

Figur 19: Eksportverdi for fisk og fiskevarer 2005-2009

Tabell 41: Prosentvis økning i eksportverdi av fisk og fiskevarer fra 2005 til 2010

Fylke	2005 - 2010	2009-2010
Hordaland	160 %	45 %
Møre og Romsdal	86 %	64 %
Sogn og Fjordane	52 %	-8 %
Rogaland	21 %	2 %

hatt minst vekst, med 21 prosent. Det tilsvarer en årlig vekst på rundt 4 prosent. Hordaland har opplevd størst vekst i tidsperioden, hele 160 prosents økning. Dette tilsier en gjennomsnittlig årlig vekst på 32 prosent.

Sammenligning over tid, 2008-2010

Nytt av året er en sammenligning av nøkkeltallene for maritim næring, maritim klynge og marin klynge over tid, nærmere bestemt for de 3 årene denne rapportserien har blitt utarbeidet.

Det er i utgangspunktet en rekke potensielle forklaringer på variasjoner over tid:

- 1) reelle fluktuasjoner, som må regnes som mest interessant i et komparativt perspektiv.
- 2) endringer som skyldes forhold ved bedriftenes plassering på næringskoder. Det er flere eksempler på bedrifter som i perioden mellom 2008 og 2010 har forandret næringskode og i enkelte tilfeller derfor har blitt klassifisert i en annen klynge eller undergruppe. Dette har i enkelte tilfeller hatt konsekvenser for størrelsen på de ulike gruppene i

negativ eller positiv retning.

Denne sammenligningen legger vekt på variasjoner som skyldes reelle endringer, men andre årsaker nevnes der det er relevant.

På et overordnet nivå ser vi at tallene for den maritime næringen på Vestlandet kjennetegnes av stabilitet. Selv om 2009 på de fleste områder var et svakere år enn 2008 og 2010, ser vi at nedgangen var relativt begrenset. Et omsetningsfall på 5 milliarder i næringen som helhet kan isolert sett oppfattes som dramatisk, men det utgjør bare en nedgang på 2 prosent.

Antallet ansatte har i samme periode økt med 3 394 personer. Dette utgjør en årlig vekst på ca. 2.5 prosent. Med tanke på utfordringene som finanskrisen skapte for den maritime næringen, må dette anses som et godt resultat.

Tabell 42: Sammenligning over tid, presisjonstall 2008-2010

		2008	2009	2010
Maritim Næring	Ansatte	68 179	70 388	71 573
	Omsetning	273 830 548	268 583 786	271 949 902
	Verdiskaping	66 339 009	66 520 338	67 473 573
	Driftsresultat	22 158 186	17 646 772	20 102 623
	Årsresultat	25 368 085	27 095 279	15 034 552
	Foretak	8006	7 870	7 660
Maritim klynge	Ansatte	57 082	57 447	59 120
	Omsetning	209 933 330	196 865 977	181 910 587
	Verdiskaping	57 503 839	55 063 490	51 813 889
	Driftsresultat	19 500 946	13 318 255	12 088 020
	Årsresultat	25 036 570	22 297 015	7 300 692
	Foretak	3 613	3 506	3 474
Marin klynge	Ansatte	12 592	12 941	13 584
	Omsetning	67 914 987	71 717 809	92 936 183
	Verdiskaping	9 952 703	11 456 848	16 391 599
	Driftsresultat	3 019 023	4 328 517	8 151 045
	Årsresultat	624 685	4 798 264	7 930 933
	Foretak	4 563	4 364	4 346

Næringen har opplevd en merkbar nedgang både i årsresultat og antall foretak siden 2008.

Årsresultatet ble nesten halvert mellom 2009 og 2010. Hovedårsaken til dette er at mange rederier, særlig bergensbaserte, i 2008 og 2009 hadde store finansielle inntekter som drev årsresultatet opp. Tabell 42 viser at nedgangen er knyttet til den maritime klyngen. Det aggregerte resultatet for næringen som helhet hadde blitt enda svakere hvis det ikke hadde vært for at den marine klyngen økte sitt årsresultat med over 3 milliarder kroner mellom 2009 og 2010.

I samme periode har nesten 350 foretak falt bort. Samtidig har antallet enkeltpersonforetak holdt seg stabilt. Det kan tyde på at det har skjedd en markedskonsolidering som har ledet til færre, men større regnskapspliktige enheter i næringen.

Det er markerte forskjeller mellom maritim og marin virksomhet. Mens perioden 2008-2010 har vært en sammenhengende opptur for den marine klyngen, har utviklingen vært negativ for de maritime virksomhetene. Hvert år siden 2008 har den maritime klyngen opplevd en reduksjon i alle nøkkeltall, med unntak av antall ansatte. Klyngen har blant annet opplevd et omsetningsfall på nesten 28 milliarder kroner, og en reduksjon i årsresultatet på hele 70 prosent, fra 25 milliarder til 7.3 milliarder kroner.

I samme tidsrom har den marine klyngen hatt en økning på nesten alle områder. Mens omsetningen har økt med over 25 milliarder kroner, har klyngen opplevd en tolvdobling av årsresultatet og en økning i driftsresultat på 270 prosent.

Som tidligere nevnt er store deler av denne oppturen knyttet til veksten i oppdrettsnæringen. Men dette må sees i lys av at denne undergruppen hadde et usedvanlig svakt år i 2008.

Datagrunnlag og beregninger

Vestlandsrådet har engasjert Ideas2evidence for å utarbeide og systematisere nøkkeltall for den maritime næringen på Vestlandet. Inkludert i begrepet maritime næringer er den marine klyngen, den maritime klyngen, samt maritimt relatert virksomhet fra petroleumssektoren. Målet for prosjektet har vært å gi Vestlandsrådet og andre relevante aktører et faktabasert grunnlag for å beskrive den maritime næringen på Vestlandet. Geografisk er rapporten avgrenset til fylkene Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Alle nøkkeltall blir presentert enkeltvis for hvert fylke, i tillegg til Vestlandet som helhet. Begrepsmessig brukes **maritim klynge** og **marin klynge** om de to bestanddelene som utgjør den **maritime næringen**.

Innledende valg

Ideas2evidence har valgt en metode hvor økonomiske tall fra enkeltforetakene innenfor hver næringsklynge aggregeres opp til samlede nøkkeltall for hele klyngen. Alle økonomiske tall er hentet fra Enhetsregisteret i Brønnøysundregisteret via foretaksdatabasen Ravninfo. Tallene i Ravninfo er bearbejdet og kvalitetssikret av selskapet Dun & Bradstreet. De økonomiske tallene er fra 2010, som var sist tilgjengelige regnskapsår på det tidspunktet nøkkeltallene ble utarbejdet.

De fleste næringsbeskrivelser benytter seg av Statistisk Sentralbyrås standard for næringsgruppering – NACE. Dette er en internasjonal standard som benyttes i Europa. Alle foretak i Norge er klassifisert i henhold til det femsifrede kodeverket. De fire første sifrene er identiske i alle land, mens det femte sifferet gir mulighet for nasjonale variasjoner. NACE-kodene er dermed et godt utgangspunkt for å dele bedrifter inn i ulike næringer. Kodeverket er imidlertid basert på et strikt bransjeperspektiv og dårlig egnet for å beskrive næringsklynger som ofte går på tvers av

etablerte bransjer. For å kompensere for dette har Ideas2evidence gjennomført et omfattende kvalitativt arbeid for å identifisere foretak som inngår i næringsklyngene, men som er registrert under andre næringskoder enn de man normalt inkluderer.

En slik kvalitativ fremgangsmåte er tidkrevende, og har innenfor rammene av prosjektet bare vært gjennomførbar for Vestlandet. For å kunne levere tall som er sammenlignbare på tvers av geografiske områder, men som også gir en presis beskrivelse av de lokale næringene, har Ideas2evidence derfor utarbejdet to separate sett med nøkkeltall:

Sammenligningstall

1. Nøkkeltall som utelukkende er basert på de næringskoder vi har identifisert som en del av den aktuelle næringsklyngen. Denne fremgangsmåten gir et sammenligningsgrunnlag med alle andre geografiske områder.

Presisjonstall

2. Nøkkeltall som er basert på de samme næringskodene som i punkt 1, men som også er bearbejdet manuelt for å gi en så presis beskrivelse av næringen som mulig. Siden et slikt kvalitativt arbeid ikke er gjort for landet som helhet, finnes det ikke grunnlag for sammenligning med andre geografiske enheter.

Nøkkeltallene er utarbejdet etter et klyngeperspektiv. Per definisjon kan derfor både enkeltforetak og hele næringskoder inngå i flere næringsklynger. Dette gjelder spesielt for utstyrproducenter og tjenesteleverandører.

Nøkkeltall

Ideas2evidence har etter spesifisering fra Vestlandsrådet beregnet følgende nøkkeltall:

- Antall ansatte
- Omsetning
- Verdiskaping
- Driftsresultat
- Årsresultat
- Antall foretak
- Antall nyetableringer
- Eksport

For utregning av verdiskaping har vi benyttet følgende definisjon for verdiskaping i det enkelte foretak:

$$\text{Verdiskaping} = \text{Driftsresultat} + \text{lønnskostnader}$$

En vesentlig egenskap ved denne definisjonen er at den ikke inkluderer varer og tjenester som blir benyttet i produksjon. Man unngår dermed dobbelttelling av disse innsatsfaktorene. Dette er spesielt viktig dersom man ønsker å sammenligne næringer som i stor grad kjøper varer og tjenester av hverandre. Begrepet fanger også opp avlønningen til de viktigste interessentene i næringen (Jakobsen, 2007):

- De ansatte gjennom lønn
- Kommunene og staten gjennom inntektsskatt, arbeidsgiveravgift og selskapskatt
- Kreditorer gjennom renter på lån
- Eierne gjennom overskudd etter skatt

Denne definisjonen av verdiskaping er parallell til inntektsmetoden for utregning av BNP (SSB.no)

Driftsresultatet er resultatet av driftsaktivitetene i foretakene, og beregnes som differansen mellom driftsinntekter og driftskostnader. Driftsresultatet er uavhengig av de finansielle og ekstraordinære postene.

Årsresultatet er resultatet etter ordinære poster,

ekstraordinære poster og skatt. De ekstraordinære postene omfatter blant annet finansinntekter og finanskostnader.

Oppgaver over ansatte er hentet fra Ravninfo, som får sine tall direkte fra Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret. Tallene inkluderer kun de som er direkte ansatt i foretaket og inkluderer ikke innleid arbeidskraft fra for eksempel bemanningsselskap. Dermed inkluderer de ikke mannskap på skip fra Vestlandet, med mindre disse er direkte ansatt i rederiet. Det foreligger ingen kvalitetssikrede tall på hvor mange dette gjelder. ideas2evidence har vært i kontakt med NAV Hamar som administrerer det maritime arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret, men data er ikke registrert på en måte som gjør dem anvendelig i dette prosjektet.

Beregning av sammenligningstall

Utvelgelsen av næringskoder er basert på en grundig litteraturstudie av relevante forskningsrapporter og offentlige dokumenter. SSB innførte i 2009 en ny næringskodestandard (SN2007). De aller fleste lister over næringskoder fra tidligere prosjekt er i henhold til tidligere standard (SN2002). Vi har utelukkende benyttet SN2007 i vårt arbeid. Det er derfor noen mindre forskjeller i næringskoder i forhold til tidligere arbeid. Dette er endringer som etter vår oppfatning ikke i vesentlig grad har påvirket sluttresultatet. Listen over næringskodene er gjengitt bakerst i rapporten.

Næringskodene er brukt for å hente ut økonomiske tall for alle foretak innenfor de ulike næringene. Denne prosedyren er gjennomført for tre geografiske nivå: Hordaland, Rogaland, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Vestlandet og Norge.

De økonomiske tallene fra foretakene er deretter

summert for å gi en aggregert fremstilling av næringen. Fordi framgangsmåten er den samme for alle geografiske nivåer, er tallene egnet til sammenligning. Det er derfor mulig å beregne hvor stor andel Vestlandet eller de enkelte fylkene utgjør av Norge som helhet.

Beregning av presisjonstall

Presisjonstallene tar utgangspunkt i sammenligningstallene, men er justert på to ulike måter.

- 1) Foretak som er en naturlig del av næringsklyngens verdikjede, men som er registrert på andre næringskoder, er lagt til.
- 2) Økonomiske data for foretak med virksomhet i flere fylker er fordelt på de aktuelle fylkene. I sammenligningstallene vil disse dataene normalt bare være registrert på selskapets hovedkontoradresse.

Inkludering av foretak

ideas2evidence har gjort et omfattende arbeid for å identifisere foretak som er en naturlig del av næringsklyngen, men som ikke fanges opp av de relevante næringskodene. Typiske eksempler er IT-bedrifter som utelukkende leverer programvare til rederi eller sjøforsikringsselskap. Kravet for å være en del av en klynge er at en betydelig andel av foretakets virksomhet er rettet mot klyngens virksomhet. Følgende kilder er brukt i det kvalitative arbeidet:

Tabell 43: Kvalitative kilder

Næring	Kilder
Maritim	Lloyds World Shipping Encyclopedia, Proff, Nortrade
Marin	Proff, Nortrade, Piscus

Om kildene:

Proff: Foretaksdatabase drevet av Eniro Norge. Databasen har i tillegg til klassifisering på næringskoder en delvis klassifisering innenfor bransjekategorier. Alle relevante bransjekategorier er gjennomgått og foretakene er kontrollert opp mot næringskoder for å unngå overlapp.

Nortrade: Nortrade er Norges offisielle eksportportal, etablert i 1996 av Norwegian Trade Council. Portalen inneholder over 4 000 eksportforetak, kategorisert etter næring. Alle relevante kategorier er gjennomgått og bedriftene er kontrollert opp mot næringskoder for å unngå overlapp.

Ideas2evidence: Rapport 4:2010 – Nøkkeltall for prioriterte næringer i Bergensregionen. Rapporten har brukt tilsvarende metodikk for satsingsnæringene i Bergensregionen og er utført på oppdrag fra Business Region Bergen.

Lloyds World Shipping Encyclopedia: Dette er et oppslagsverk for maritime virksomheter på verdensbasis som oppdateres kontinuerlig. Oppslagsverket driftes og leveres av Lloyd's Register Fairplay, et av verdens ledende klassifikasjon- og risikovurderingsfirma.

Piscus: Dette er et innkjøpsregister for fiskerinæringen. Tjenesten er levert av Findexa Forlag. Alle relevante kategorier er gjennomgått og foretakene er kontrollert opp mot næringskoder for å unngå overlapp.

Gjennom det kvalitative arbeidet har vi inkludert 407 foretak som ikke ville vært inkludert dersom vi hadde basert oss på rene næringskoder.

Tabell 44: Fordeling av foretak som er lagt til i presisjonstallene

Fylke	Maritim	Marin	Totalt
Rogaland	56	31	87
Hordaland	131	60	191
Sogn og Fjordane	16	13	29
Møre og Romsdal	60	40	100

Hovedkontorproblematikk

All økonomisk aktivitet for et foretak blir registrert på hovedkontorets juridiske adresse. Dette medfører at virksomhet som foregår på Vestlandet ofte blir registrert i andre regioner, eller at den registreres feil internt på Vestlandet. Spesielt er dette et problem for Bergen, som har et stort antall filialer av foretak som er registrert i Oslo og til dels i Stavanger.

For å identifisere hvilke foretak som er berørt av hovedkontorproblematikken, er det brukt tall for ansatte på bedriftsnivå fra Statistisk Sentralbyrå. Et foretak kan være inndelt i flere bedrifter. Bedriftene i et foretak registrerer ansatte på fysisk arbeidssted og ikke på foretakets juridiske adresse. Dermed er det mulig å identifisere hvor mange av et foretaks ansatte som arbeider i foretak på Vestlandet. Utvalgsriteriet for datauttrekket hos SSB var alle bedrifter innenfor de relevante næringskodene som hadde over fem ansatte på Vestlandet. Basert på disse tallene var det enkelt å identifisere hvilke foretak som hadde hovedkontor utenfor regionen, men betydelig aktivitet i regionen.

Videre utviklet vi et forholdstall på bakgrunn av forholdet mellom antall ansatte på Vestlandet og totalt antall ansatte. Dette forholdstallet ble brukt til å estimere andeler av økonomisk virksomhet som tilfaller regionen. Dersom et foretak har 25 prosent av sine ansatte i Hordaland, vil 25 prosent av omsetning etc. registreres i Hordaland. En slik

estimeringsmetode bygger på en forutsetning om at alle ansatte bidrar like mye når det gjelder økonomiske størrelser som omsetning, resultat og verdiskaping. Det presiseres at alle estimeringer har unøyaktigheter og ikke må behandles som absolutte sannheter.

Hovedkontorproblematikken går begge veier. Flere av foretakene med hovedkontor på Vestlandet har virksomhet utenfor regionen, men også innenfor andre fylker internt på Vestlandet. For ikke å blåse opp tallene ved kun å behandle hovedkontorproblematikken til fordel for regionen, har vi undersøkt de 20 største foretakene innenfor hver av klyngene i hvert av fylkene. Dersom foretaket hadde aktivitet utenfor regionen, har det fått redusert sin økonomiske aktivitet etter samme estimeringsmetode som beskrevet over.

Tilsvarende er økonomisk aktivitet fordelt på de andre fylkene, f.eks. dersom et foretak i Hordaland har vesentlig aktivitet i Rogaland, Møre og Romsdal eller Sogn og Fjordane. Dette påvirker ikke Vestlandets totale størrelse, men størrelsesforholdet mellom fylkene. Ideelt sett burde alle foretak på Vestlandet vært undersøkt, men arbeidsmengden det krever ligger utenfor rammene av dette prosjektet. Vi tror imidlertid at vi ved å undersøke de 20 største foretakene i hver klynge i hvert fylke, totalt 160 foretak, har identifisert de foretakene som er av en slik størrelse at de kan påvirke nøkkeltallene. Behandlingen av den omvendte hovedkontorproblematikken har i størst grad påvirket nøkkeltallene for den marine klyngen, ettersom flere bedrifter med juridisk adresse på Vestlandet har en betydelig aktivitet i Nord-Norge.

Fjerning av foretak

I noen få tilfeller har ideas2evidence også fjernet foretak som er inkludert på basis av næringskoder, men som helt klart ikke inngår i klyngen. Det er to

årsaker til at de er inkludert i utgangspunktet: 1) foretaket har klassifisert seg selv feil/unøyaktig i næringskodene, 2) foretaket kan være registrert på flere næringskoder i databasen og velges ut på bakgrunn av en relevant "sekundærkode". Dette er gjort svært få ganger og kun i spesielt graverende tilfeller. I tidligere utgaver av rapporten har dette først og fremst hatt konsekvenser for den marine klyngen hvor Rieber & Søn fra Hordaland ble fjernet (med unntak av virksomhet knyttet til King Oscar). Fra og med 2010 er imidlertid King Oscar skilt ut som et eget selskap, og Rieber & Søn har skiftet NACE-kode, slik at dette ikke lenger er en problemstilling.

Bruksområder for nøkkeltallene

Med to sett nøkkeltall er det en utfordring å sikre korrekt bruk av tallene. Nøkkeltallene som kun er basert på næringskoder – Sammenligningstall – gir en objektiv og lett etterprøvable fremstilling av næringen. Dersom Vestlandsrådet ønsker å se næringene i regionen i forhold til Norge eller andre regioner, er dette de korrekte tallene å benytte. Nøkkeltallene med kvalitative justeringer – Presisjonstall – gir en mer presis beskrivelse av næringen etter et klyngeprinsipp. Dersom det er ønskelig å uttale seg om hvor stor en utvalgt næring er i regionen, er dette de korrekte tallene å vise til. Presisjonstallene kan i noen grad også sammenlignes med andre undersøkelser basert på tilsvarende metodikk.

Tallene for den **maritime næringen** er summen av den **maritime klyngen** og den **marine klyngen**. Foretak som inngår i begge klyngene er imidlertid bare talt opp en gang i den samlede beskrivelsen av den totale næringen på Vestlandet.

Nyetableringer

Data om nyetablerte foretak innenfor næringen er levert av Statistisk Sentralbyrå. Tallene viser

nyetableringer innenfor de NACE-kodene som inngår i næringen.

SSB registrerer ikke nyetablering av foretak innenfor primærnæringene. Ettersom fiske og akvakultur, som er kjernebedriftene i den marine klyngen, regnes som primærnæring, har det gjort det nødvendig å benytte en egen fremgangsmåte for denne klyngen. Det påvirker også tallene for den totale næringen.

Utgangspunktet for disse estimatene er selskapenes etableringsdato i Ravninfo. Databasen inneholder imidlertid bare informasjon om foretak som eksisterer i dag. Foretak som er blitt etablert i løpet av de siste årene, men som allerede er nedlagt, vil derfor ikke være med. Etableringstall basert på denne estimeringsmetoden vil derfor være for lave. For å kompensere for dette, har vi benyttet SSBs data over nyetablering i marin klynge utenom primærnæringen til å estimere overlevelseshastigheter. Disse ratene er deretter benyttet til å korrigere de etableringstallene som er beregnet på grunnlag av etableringsdato.

Eksport

Eksporttallene er innhentet fra Statistisk Sentralbyrå og baserer seg på summerte eksportverdier av **Fisk og Fiskevarer** fra SSBs statistikk over eksport av tradisjonelle varer gruppert etter SITC. Dette er FNs standard for internasjonale vareklassifikasjon. Dette gjelder kun eksportverdi av varer. Eksport av tjenester er ikke inkludert og er heller ikke mulig å bryte ned på det detaljnivået som kreves her.

Enkeltmannsforetak

Enkeltmannsforetak er ikke regnskapspliktige. De økonomiske tallene i rapporten inkluderer dermed ikke enkeltmannsforetak. Det eneste unntaket er antall foretak. Det medfører en feilkilde i forhold til

den fremgangsmåten vi har valgt for å aggregere nøkkeltallene. Vi har imidlertid liten grunn til å tro at enkeltmannsforetakene i næringen er av en slik økonomisk størrelse at de påvirker totalsummene i vesentlig grad.

Appendiks

Findeling av næringer

Maritim klynge

1. Rederi
2. Verft
3. Tjenesteleverandører
4. Utstysprodusenter

Marin klynge

1. Fiske
2. Oppdrett
3. Foredling
4. Salg
5. Tjenesteleverandører
6. Utstysprodusenter

Næringsklynger fordelt på undergrupper

Tabell 45: Nøkkeltall for rederi – maritim klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Rogaland	15 807 064	5 328	521 169	-2 404 420	4 759 987	499
Hordaland	33 157 910	5 959	970 444	-227 570	5 247 797	722
Sogn og Fjordane	1 906 888	1 216	242 715	164 583	858 969	101
Møre og Romsdal	12 424 709	4 349	1 863 254	1 496 173	5 891 123	279
Vestlandet	63 296 571	16 852	3 597 582	-971 234	16 757 876	1 601

Tabell 46: Nøkkeltall for verft – maritim klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Rogaland	18 300 599	11 010	1 275 257	1 071 808	8 133 147	211
Hordaland	17 195 261	8 633	601 907	874 349	5 976 518	249
Sogn og Fjordane	2 740 966	1 132	145 352	29 021	676 310	83
Møre og Romsdal	20 206 894	4 784	1 648 381	1 637 996	4 246 308	240
Vestlandet	58 443 721	25 559	3 670 897	3 613 174	19 032 283	783

Tabell 47: Nøkkeltall for tjenesteleverandører maritim klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Rogaland	9 760 693	1 826	1 227 990	1 012 289	2 941 325	172
Hordaland	7 265 728	2 228	616 573	785 186	2 087 672	291
Sogn og Fjordane	455 302	246	41 077	45 613	180 820	49
Møre og Romsdal	2 818 581	893	416 429	346 781	1 004 275	148
Vestlandet	20 300 304	5 193	2 302 068	2 189 869	6 214 092	660

Tabell 48: Nøkkeltall for utstøysprodusenter maritim klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Rogaland	5 426 816	2 662	237 424	-179 993	2 097 140	103
Hordaland	19 884 886	4 900	1 279 137	1 826 145	4 473 575	179
Sogn og Fjordane	981 564	246	12 326	5 536	102 623	25
Møre og Romsdal	13 576 725	3 708	988 586	817 196	3 136 301	123
Vestlandet	39 869 990	11 516	2 517 474	2 468 883	9 809 639	430

Tabell 49: Nøkkeltall for fiske – marin klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Rogaland	1 485 362	394	194 503	113 786	461 142	465
Hordaland	2 739 928	450	975 846	1 223 272	1 696 830	594
Sogn og Fjordane	1 408 033	291	179 975	14 254	519 866	449
Møre og Romsdal	3 937 777	1 148	295 057	46 653	1 457 643	1 096
Vestlandet	9 571 100	2 283	1 645 381	1 397 965	4 135 481	2 604

Tabell 50: Nøkkeltall for oppdrett – marin klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Rogaland	3 677 548	429	560 453	352 292	801 410	115
Hordaland	11 292 696	1 416	1 849 880	2 798 911	2 620 035	266
Sogn og Fjordane	4 206 234	454	801 444	675 420	1 032 101	113
Møre og Romsdal	5 346 045	889	990 259	605 911	1 443 233	170
Vestlandet	24 522 523	3 188	4 202 035	4 432 534	5 896 779	664

Tabell 51: Nøkkeltall for foredling - marin klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Rogaland	3 412 664	479	432 324	323 780	714 329	53
Hordaland	4 292 174	1 066	197 528	152 734	652 352	67
Sogn og Fjordane	2 512 549	639	116 110	249 983	375 954	45
Møre og Romsdal	10 727 103	2 030	734 230	571 520	1 706 008	143
Vestlandet	20 944 489	4 214	1 480 191	1 298 017	3 448 643	308

Tabell 52: Nøkkeltall for salg - marin klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Rogaland	640 002	103	5 513	6 961	47 409	64
Hordaland	14 207 646	417	316 915	252 481	542 087	127
Sogn og Fjordane	7 789 461	92	119 557	145 608	190 244	45
Møre og Romsdal	8 401 459	412	79 297	53 740	309 324	224
Vestlandet	31 038 568	1 024	521 282	458 790	1 089 064	460

Tabell 53: Tjenesteleverandører - marin klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Rogaland	211 586	129	7 439	5 259	93 418	7
Hordaland	358 874	141	24 395	39 870	110 359	24
Sogn og Fjordane	15 962	19	2 039	1 454	9 768	4
Møre og Romsdal	234 887	110	-10 050	26 502	40 660	13
Vestlandet	821 309	399	23 823	73 085	254 206	48

Tabell 54: Utstysproducenter - marin klynge

	Omsetning	Ansatte	Driftsresultat	Årsresultat	Verdiskaping	Foretak
Rogaland	1 838 238	665	81 786	70 533	464 504	52
Hordaland	1 759 543	639	81 996	119 638	436 152	88
Sogn og Fjordane	373 888	337	10 323	5 976	143 869	24
Møre og Romsdal	2 066 525	835	104 226	74 396	522 901	98
Vestlandet	6 038 194	2 476	278 332	270 542	1 567 426	262

NACE-koder: Maritim

Gr.	Kode	Beskrivelse
4	26.510	Produksjon av måle-, kontroll- og navigasjonsinstrumenter
4	28.11	Produksjoner av motorer og turbiner, unntatt motorer til luftfartøyer og motorvogner
4	28.12	Produksjon av komponenter til hydraulisk og pneumatisk utstyr
4	28.13	Produksjon av pumper og kompressorer ellers
4	28.14	Produksjon av kraner og ventiler ellers
4	28.15	Produksjon av lagre, gir, tannhjulsutvekslinger etc
4	28.221	Produksjon av løfte- og håndteringsutstyr til skip og båter
2	30.111	Bygging av skip og skrog over 100 br.tonn
2	30.112	Bygging av skip under 100 br. Tonn
2	30.113	Bygging av oljeplattformer og moduler
2	30.114	Produksjon av alt flytende materiell
2	30.115	Innrednings- og installasjonsarbeid utført på skip over 100 br.tonn
2	30.116	Innrednings- og installasjonsarbeid utført på borerigger og moduler
2	30.12	Bygging av fritidsbåter
2	33.15	Reparasjon og vedlikehold av skip og båter
4	46.692	Engroshandel med skipsutstyr og fiskeredskap
1	50.101	Utenriks sjøfart med passasjerer
1	50.102	Innenlandske kyststruter med passasjerer
1	50.109	Kysttrafikk ellers med passasjerer
1	50.201	Utenriks sjøfart med gods
1	50.202	Innenriks sjøfart med gods
1	50.203	Slepebåter
1	50.204	Forsyning og andre sjøtransporttjenester for offshore
1	50.3	Passasjertransport på elver og innsjøer
1	50.4	Godstransport på elver og innsjøer
3	52.221	Drift av havne- og kaianlegg
3	52.223	Forsyningsbaser
3	52.229	Tjenester tilknyttet sjøtransport ellers
3	52.292	Skipsmegling
3	77.34	Utleie og leasing av sjøtransportmateriell

NACE-koder: Marin

Gr.	Kode	Beskrivelse
1	03.111	Hav- og kystfiske
1	03.112	Hvalfangst
1	03.120	Ferskvannsfiske
2	03.211	Produksjon av matfisk, bløtdyr, krepsdyr og pigghuder i hav- og kystbasert akvakultur
2	03.212	Produksjon av yngel og settefisk i hav- og kystbasert akvakultur
2	03.213	Tjenester tilknyttet hav- og kystbasert akvakultur
2	03.221	Produksjon av matfisk, bløtdyr og krepsdyr i ferskvannsbasert akvakultur
2	03.222	Produksjon av yngel og settefisk i ferskvannsbasert akvakultur
2	03.223	Tjenester tilknyttet ferskvannsbasert akvakultur
3	10.201	Produksjon av saltfisk, tørrfisk og klippfisk
3	10.202	Frysing av fisk, fiskefileter, skalldyr og bløtdyr
3	10.203	Produksjon av fiskehermetikk
3	10.209	Bearbeiding og konservering av fisk og fiskevarer ellers
3	10.411	Produksjon av rå fiskeoljer og fett
6	28.930	Produksjon av maskiner og utstyr til nærings- og nytelsesindustri
4	46.381	Engroshandel med fisk, skalldyr og bløtdyr
6	46.692	Engroshandel med skipsutstyr og fiskeredskap
4	47.23	Butikkhandel med fisk, skalldyr og bløtdyr

Kilder:

Bøker og rapporter

- Jakobsen, Erik (2007) *Maritim verdiskapningsbok*, Maritimt Forum, Oslo
- Jakobsen, Erik (2008) *Næringsklynger – hvordan kan de beskrives og vurderes?* Menon-publikasjon nr 1
- Hirth, Martin Larsen (2009) *Avgrensning og definisjon av maritim næring*, ideas2evidence notat nr.1
- Hirth, Martin Larsen og Jostein Ryssevik (2010a) Nøkkeltall for prioriterte næringer i Bergensregionen, ideas2evidence rapport nr.4
- Hirth, Martin Larsen og Jostein Ryssevik (2010b) Verdiskaping på Vestlandet, ideas2evidence rapport nr.6
- Høgestøl, Asle og Jostein Ryssevik: Nøkkeltall for prioriterte næringer i Bergensregionen. Ideas2evidence rapport nr.7:2011
- Lloyds's Register Fairplay (2010), *World Shipping Encyclopedia*, Lloyds, Elektronisk database
- Porter, M.E. (1998) Clusters and the new economics of competition, *Harvard Business Report*, 76 (6) s.77-90
- Reve, Torger og Erik W. Jakobsen (2001) *Et verdiskapende Norge*, Universitetsforlaget, Oslo
- Commission of the European communities (2007) An Integrated Maritime Policy for the European Union, COM(2007) 575 Final, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0575:FIN:EN:PDF> [sist besøkt 29.10.09]

Internettkilder:

- Fiskeriforum Vest, <http://www.fiskeriforum.no>
- FN (2010) *SITC – United Nations Statistics Division*, <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?Cl=14> [23.07.2010]
- Maritimt Forum, <http://www.maritimt-forum.no>
- Nortrade, <http://www.nortrade.com>
- Piscus, <http://www.piscus.no>
- Proff Bedriftsdatabase, <http://www.proff.no>
- SSB.no (2008) *Eksport etter produksjonsfylke og varesektor etter SITC*, <http://www.ssb.no/muh/mu2008/tab20.html>, [23.07.2010]
- SSB.no (2010) *Eksport etter produksjonsfylke og varesektor etter SITC*, <http://www.ssb.no/muh/mu2010/tab20.html> [24.04.2012]
- SSB.no (2009) *Utenrikshandel*, <http://www.ssb.no/muh> , [28.05.2010]
- SSB.no (2010) *Nace-koder*, <http://www.ssb.no/nace> , [28.05.2010]
- SSB.no (2010) *Begreper i nasjonalregnskapet*, <http://www.ssb.no/emner/09/01/begreper/> , [11.06.2010]

Datakjøp:

- Bedrifts og foretaksdata fra Ravninfo, <http://www.ravninfo.no>

